

University of Groningen

Het beste onderwijsstelsel bestaat niet

Naaijer, Harm; Spithoff, Marinda; Korpershoek, Hanke; Opdenakker, Marie-Christine

Published in:
Didaktief

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2018

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Naaijer, H., Spithoff, M., Korpershoek, H., & Opdenakker, M-C. (2018). Het beste onderwijsstelsel bestaat niet. *Didaktief*, 28-29.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Het beste onderwijsstelsel bestaat niet

In Nederland worden leerlingen te vroeg uitgesplitst naar niveaus, is vaak het verwijt. Maar klopt dit beeld wel? De overgang van po naar vo en schoolloopbanen in acht Europese landen in kaart.

Het Nederlandse onderwijsstelsel heeft een slecht imago: we zouden leerlingen te vroeg selecteren. Maar dat imago is wellicht te zwart-wit. Nederlandse leerlingen draaien qua prestaties goed mee in internationale vergelijkingen (PISA 2012 en 2015, OESO 2016). Wel wordt daarin opnieuw bevestigd dat vroeg selecteren vooral voor risicogroepen negatieve gevolgen kan hebben. Daar staat tegenover dat de sterkere, vroege beroepsoriëntatie en relatie met de arbeidsmarkt Nederlandse leerlingen in de lagere niveaus wel betere kansen geeft vergeleken met landen waar de beroepsoriëntatie pas later in de schoolloopbaan aan bod komt. En het Nederlandse stelsel biedt leerlingen kansen doordat zij – althans in theorie – in de brugklas op het best passende niveau onderwijs krijgen, kunnen opstromen naar hogere niveaus en diploma's kunnen 'stapelen'.

Emancipatie
risicoleerling
overall bedreigd

Splitsen of bij elkaar?

De onderwijsstelsels in de onderzochte landen zijn te groeperen in drie soorten:

1. Nederland en Duitsland: gedifferentieerd onderwijsstelsel (GS), met vroege selectie en schoolgestuurde onderwijsroutes in de eerste leerjaren van het vo.

2. Engeland, Frankrijk en België (Vlaanderen en Wallonië): stelsel met een zogenoemd *common core curriculum* (CCCS). Hierin maken leerlingen wel een po/vo-overgang mee, maar volgen ze in het vo (in ieder geval grotendeels in de onderbouw) allemaal hetzelfde curriculum.

3. Finland, Zweden en Denemarken: *single structure*-stelsel (SSS), waarin het po en onderbouw vo zijn samengevoegd en leerlingen één lange, verplichte periode van gezamenlijk onderwijs volgen. Tussen deze onderwijsstelsels bestaan grote verschillen, zoals de overgangleeftijd, de mate waarin leerlingen van de ene onderwijsroute naar de andere overstappen, en beroepsgerichtheid.

In ons onderzoek hebben we gekeken naar drie soorten uitkomsten. Allereerst schoolloopbanen: onder- en overadvisering rond de po/vo-overgang, op-, af- en doorstroom binnen het vo, doorstroom naar hoger vo,

en voorbereiding en aansluiting op het universitaire en hoger beroepsonderwijs. Daarnaast de cognitieve ontwikkeling van leerlingen op het gebied van taal, rekenen/wiskunde, wetenschap en probleemoplossend vermogen. En tot slot de schoolgerelateerde maar niet-cognitieve ontwikkelingen van leerlingen: motivatie, socialisatie, academisch zelfbeeld en burgerschapsvaardigheden.

Risicogroepen

Terugkerende risicogroepen blijken jongens, vroege leerlingen, leerlingen uit lagere sociaal-economische milieus, en leerlingen met een migratieachtergrond. Deze groepen vertonen de ongunstigste ontwikkelingen in bijna alle besproken studies en in alle onderwijsstelsels op alle drie gebieden (schoolloopbaan, cognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling). Gelukkig laat de studie ook zien dat er binnen elk onderwijsstelsel wordt geprobeerd om deze nadelen te beperken door beleid en projecten op overheids- en schoolniveau.

In het algemeen zien we dat onderwijsstelsels die vroeg uitsplitsen naar niveau (GS) ongunstig zijn voor schoolloopbanen en leerprestaties van met name leerlingen in de risicogroepen. Deze belanden vaker in lagere vo-niveaus, presteren slechter en hebben minder gunstige schoolloopbanen dan meisjes, leerlingen uit de hogere sociaal-economische milieus en de etnische meerderheidsgroep. Dit betekent ook dat de effecten van sociaal-economisch milieu, etnische achtergrond en geslacht hier sterker zijn dan in de andere stelsels. Nog anders verwoord: onderwijs speelt in landen met zo'n onderwijsstelsel een kleinere rol in de emancipatie van deze groepen.

Brede brugklas

Hoe zit het dan met de gelijke kansen van leerlingen in de verschillende stelsels? Grofweg wordt vroege selectie gerechtvaardigd vanuit de veronderstelling dat onderwijs op maat gelijke kansen creëert. In de andere onderwijsstelsels (CCCS en SSS) heerst de tegenovergestelde gedachte: hetzelfde onderwijs voor alle leerlingen zou juist voor meer gelijke kansen zorgen. Maar uit veel onderzoek blijkt dat ook in landen met een CCCS en SSS het beter kan met gelijke kansen. De overgangen naar het vo (in GS en CCCS) en het hoger vo (in CCCS en SSS) verlopen niet voor alle leerlingen optimaal. Wat is nu het beste onderwijsstelsel? Daar is geen eenduidig antwoord op te geven (zie ook kader). Blijf vooral op landelijk en op schoolniveau aandacht

Tekst Harm Naayer, Marinda Spithoff, Hanke Korpershoek en Marie-Christine Opdenakker

Negatief of positief?

Centraal staan vaak de negatieve effecten van onderwijsstelsels voor risicogroepen door bijvoorbeeld (vroege) selectie en de (soms beperkte) mogelijkheden voor leerlingen om over te stappen naar een andere route of niveau. Toch kunnen diezelfde kenmerken ook positieve effecten hebben, zo blijkt uit ons onderzoek. In Nederland gebeurt dit bijvoorbeeld doordat leerlingen zich extra gaan inspannen om aan de selectie-eisen bij de overgang te kunnen voldoen of doordat ze na de overgang naar een passend niveau beter tot hun recht komen. De mogelijkheden om op-, af- en door te stromen blijken dan reparatiemogelijkheden die de onderwijskansen juist vergroten. Daarnaast maakt onze studie duidelijk dat de beroepsoriëntatie in het vo op vervolgoedingen en de latere arbeidsmarkt van zeer groot belang is, ongeacht op welk moment er wordt geselecteerd. Nederland kent een zeer sterke beroepskolom in het onderwijs, die in andere stelsels minder aanwezig is.

besteden aan de manier waarop bij de overgang leerlingen worden gesorteerd (schooladvies in het po) en geplaatst (door het vo), en aan de effecten hiervan op hun schoolloopbaan en hun functioneren. Krijgen ze genoeg kansen om van richting of niveau te wisselen? Met name risicogroepen kunnen profiteren van de voordelen van brede scholengemeenschappen, dakpanbrugklassen en brede combinatieklassen. De winst zit in de schoolloopbanen, maar ook in de socialisatiefunctie van de scholen. In het kader van burgerschap is er in het landelijk beleid in Nederland meer aandacht nodig voor de risico's van de toenemende categorisering van scholen. Gezamenlijk onderwijs in de brugklas(sen) zorgt ervoor dat leerlingen met verschillende achtergronden meer en langduriger met elkaar in contact komen. Zo leren ze elkaar beter te begrijpen en respectvoller met elkaar om te gaan. En dat is winst als het gaat om de broodnodige sociale en burgerschapsvorming van leerlingen in deze tijd. ■

Beleidsmakers, let op
zorgelijke toename
categorale scholen

Harm Naayer e.a., De overgang van primair naar voortgezet onderwijs in internationaal perspectief. Een systematische overzichtsstudie van onderwijstransities in relatie tot kenmerken van verschillende Europese onderwijsstelsels. *Rijksuniversiteit Groningen, 2016. Gefinancierd door NRO (projectnummer 405-15-724). Dit artikel is gebaseerd op een bewerking door Hannah Wolff.*

Lees meer over de overgang po/vo op pagina 25.

